

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף נה עמוד ב

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל האומר בני עלי חטאו - אינו אלא טועה, שנאמר ושם שני בני עלי (עם ארון ברית האלהים) חפני ופנחס כהנים לה'. סבר לה כרב, דאמר רב: פנחס לא חטא. מקיש חפני לפנחס, מה פנחס לא חטא - אף חפני לא חטא. אלא מה אני מקיים אשר ישכבון את הנשים, מתוך ששהו את קיניהן, שלא הלכו אצל בעליהן - מעלה עליהן הכתוב כאילו שכבום

2. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל האומר בני שמואל חטאו - אינו אלא טועה, שנאמר ויהי ויהי כאשר זקן שמואל ולא הלכו בניו בדרכיו, בדרכיו הוא דלא הלכו - מיחטא נמי לא חטאו. אלא מה אני מקיים ויטו אחרי הבצע - שלא עשו כמעשה אביהם, שהיה שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם, שנאמר והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל. והם לא עשו כן, אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהן ולסופריהן. כתנאי; ויטו אחרי הבצע, רבי מאיר אומר: חלקם שאלו בפיהם, רבי יהודה אומר: מלאי הטילו על בעלי בתים, רבי עקיבא אומר: קופה יתירה של מעשר נטלו בזרוע. רבי יוסי אומר: מתנות נטלו בזרוע.

3. רש"י מסכת שבת דף נו עמוד א

בני שמואל חטאו - במקח שוחד והטיית דין.

4. רד"ק שמואל א פרק ח

ולפי פשט הפ' נראה שחטאו:

5. תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פרק ידהלכה ה

משרבו מטילי מלאי על בעלי בתים רבה שוחד והוטה משפט והיו לאחור ולא לפנים ועליהם נאמר כעל בני שמואל ולא הלכו בניו בדרכיו וגו' וכי לקחו שוחד ומשפט הטו

6. בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת וישב פרשה פה

מהו אומר בבני עלי ותהי חטאת הנערים גדולה וכתוב אשר ישכבון את הנשים הצובאות. איפשר בני עלי הצדיק היו עושין כן? אתמהא, אלא לפי שהיו מביאות קיניהן ליטהר והיו מלינין אותן לילה אחד חוץ מבתיהן ומכוח אותו מעשה העלה עליהן הקדוש ברוך הוא כאילו קילקלו עימהן, ודכותה ולא הלכו בניו בדרכיו ויטו אחרי הבצע, איפשר בני שמואל הצדיק עושין כן?, אמר ר' ברכיה מברכתה היתה עוברת בבאר שבע והיו מניחין צרכי ציבור והולכין בצרכי עצמן ומכוח אותו מעשה העלה הקדוש ברוך הוא עליהן כאילו לקחו שחד.

7. אברבנאל שמואל א פרק ח

(ב) והם היו יושבים בבאר שבע, רוצה לומר שלא היו רוצים לחזור על עם ישראל לשפוט אבל תמיד היו יושבים בבאר שבע שהוא קצה הארץ, והיה בזה טורח גדול לכל בני ישראל המבקשים את דבר המשפט. ואחשוב שלזה רמז באמרו ולא הלכו בניו בדרכיו, רוצה לומר שלא הלכו הדרכים ולא היו חוזרים על הערים לשפוט כשמואל אביהם כי מאסו ללכת בדרכים וישבו תמיד בבאר שבע, מצורף למה שיוזרה עליו הנראה שלא הלכו במדות אביהם ובדרכיו ביראת ה' צדק ומשפט ומישרים כי נטו אחרי הבצע ויקחו שוחד ויטו משפט, כלומר שהיו נבהלים להון ונוטים לתאות העושר ומפני זה היו לוקחים שוחד ובו היו מטים את הדין. וחכמינו ז"ל במסכת שבת (פ"ה דף נ"א) אמרו שבני שמואל לא חטאו בלקיחת שוחד, אבל לפי שלא היו מחזירים בכל מקומות ישראל וישבו בבתיהם כדי להרבות שכר לחזניהם ולסופריהם, מעלה עליהם הכתוב כאלו לקחו שוחד, אבל פשט הכתובים יעיד על חטאם וגם קצת חכמינו ז"ל הודו בו: ולשואל שישאל למה לא נענשו בני שמואל על חטאם כאשר נענשו בני עלי על עונותם? ולמה לא הוכיח ה' יתברך לשמואל עליו כמו שהוכיח לעלי ולמה לא מיחה בידם? והנה המפרשים לא התעוררו לזה כלל, והנראה בזה הוא שני דברים. האחד שעון בני עלי היה מפורסם נגד כל ישראל וחטאת בני שמואל היה נסתר, כי השוחד לא ילקח כי אם בסתר, ויורה ששמואל לא ידע ממנו דבר ולזה אין לו עליו אשמה. והשני הוא שבני עלי היו כהנים ליי' וחטאו באומנותם האלקי ובענין שהיו מחוייבי מיתה ולכן נענשו עליו כל כך, והוכיח השם את עלי שהיה יודע הדבר והיה מוכיחם בלשון רכה, אבל בני שמואל לא היו הם שופטים כי אם במאמר אביהם ולא חטאו כי אם בלקיחת שוחד שאין האדם עליו חייב מיתה, ולכן היה מענשם לבד שהוסרה מהם השררה והמשפט, ולפי ששמואל אביהם לא ידע מזה דבר ולא נחשב לו לעון, וכאשר שמע ענינם אמר לעם בתוכחתו ובני הנם אתכם, רוצה לומר עשו בהם משפט אם חטאו ולא תסברו להם פנים בעבור כבודי:

8. של"ה מסכת ראש השנה פרק נר מצוה

מא... על כן צריכין הדיינין נטירותא יתירתא, על עצמן ועל חזניהן ועל סופריהן, שלא יקחו יותר מהקצוב להם מטובי העיר, וגם יזהירו בכל עוז, ויעוררו בדברי מוסר את הבעלי דינין, שלא יטענו שקר.

9. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כג הלכה ג

כל דיין שיושב ומגדל מעלתו כדי להרבות שכר לחזניו ולסופריו הרי הוא בכלל הנוטים אחרי הבצע, וכן עשו בני שמואל ולכך נאמר להם ויטו אחרי הבצע ויקחו שחד

9. דרישה חושן משפט סימן ט

[ח] כתב הרמב"ם כל דיין כו'. בפרק במה בהמה (ריש דף נ"ו) אמר רבי שמואל בר נחמני כל האומר בני שמואל חטאו אינו אלא טועה כו' ומ"ש ובניו לא הלכו בדרכיו בדרכיו הוא דלא הלכו שהיה שמואל רגיל לסבב כדי לשפוט (וזהו מרומז בדרכיו) והם ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהם ולסופריהם ועל זה נאמר ויטו אחרי הבצע עכ"ל הגמרא בקיצור. ואם תאמר למה כתב רבינו זה בשם הרמב"ם הא גמרא ערוכה היא וי"ל דבגמרא ע"כ לא קאמר רבי שמואל בר נחמני דאסור לדיינים לעשות כמו שעשו בני שמואל דאם כן למה אמר הגמרא דבני שמואל לא חטאו דמה לי חטא זה או זה ועוד שהרי כבר נהגו קדמאי לישב בדיניהם במקומם והבעלי דינין נוסעין אחריהם וכמ"ש בדין נלך לבית הועד ובדין נלך לבית דין הגדול כמו שכתב רבינו (ס"א - ב) וגם מתקנת עזרא היה בית דין קבוע לדון בשני וחמישי שאז מתאספים בו רבים וכהנה רבות בתלמוד שמוכח מהם שגם בימי משנה ותלמוד הנידונים הלכו אחרי מקום מושב הדיינים אלא שהכתוב הקפיד אבני שמואל שראו לפניו מנהג אביהן שמואל שהלך וסבב מעיר לעיר ובזה לא היה התובע צריך ליתן שכר כל כך הרבה לשמש המזמין את הנתבע לדין כמו שצריכין לתת עתה כשהולך ומזמינו מעיר לעיר וכן היו צריכין ליתן לסופר לכתוב פיתקא דאזמנתא ואף שלא היו נותנין להם יותר משכר טרחתן מכל מקום קרא אותו הכתוב הבצע כנגד מה שלא היו צריכין לאותו הוצאה בימי שמואל אביהם ומה שכתב בגמרא והם לא עשו כן אלא ישבו בעריהם כדי להרבות כו' אפשר דכוונתן היה כדי שיהיה להן מחיה בזה השליחות והסופרות ובזמנינו דכבר נהגו הדיינים לישב במקומן אין בזה איסור ומותר לעשות כן לכתחילה וחידיש לנו הרמב"ם דמכל מקום אסור לדיין להגדיל שכר השמשים והסופרים יותר מכדי טרחתן וקאמר דזהו בכלל הנוטים אחרי הבצע ולמדו מבני שמואל כל חד לפי עניינו ודו"ק:

10. ברכי יוסף חושן משפט סימן ט

וכתב הרב דרישה ז"ל, וא"ת למה כתב רבינו דין זה בשם הרמב"ם, הא גמרא היא (שבת נו א). וי"ל ע"כ לא קאמר רבי שמואל בר נחמני דאסור לדיינים לעשות כמו שעשו בני שמואל, דא"כ למה אמר בגמרא דבני שמואל לא חטאו, דמה לי חטא זה או חטא זה, ועוד שכבר נהגו קדמאי לישב בדיניהם במקומם וכו', אלא שהכתוב הקפיד על בני שמואל שראו מנהג אביהן וכו', וחידיש הרמב"ם דמ"מ אסור לדיין להגדיל וכו'. ע"ש באורך. ומ"ש דלרבי שמואל בר נחמני אין אסור לדיינים וכו' דהא לא חטאו וכו', אין ראייה כלל, דמ"ש רבי שמואל בר נחמני לא חטאו היינו בחטא הכתוב עליהם, וכן פירש"י שם בני שמואל חטאו במקח שחד והטיית הדין, והיינו כמו שאמר רבי שמואל בר נחמני גופיה לעיל גבי בני עלי, וכמו שכתב רש"י והתוספות שם, וכמו שאמר גבי ראובן וכמו שדקדק רש"י שם. וכל הני חטאו מיהא, כמבואר. ובעיקר ישובו לטור אכתי לא איפרק, דסוף סוף ש"ס ערוך הוא, דכל המשנה מכת הקודמין ומרבה שכר לחזנים וכו' לא טוב עשה, ומעלה עליו הכתוב כאלו לקח שחד, ולא הי"ל לתלות דין זה בהרמב"ם, וגם פירושו בש"ס דחוק.

11. תלמוד בבלי מסכת חולין דף קלג עמוד א

אמר רבא, בדק לן רב יוסף: האי כהנא דחטיף מתנתא, חבובי קא מחבב מצוה, או זלזולי קא מזלזל במצוה? ופשטנא ליה: ונתן - ולא שיטול מעצמו. אמר אביי: מריש הוה חטיפנא מתנתא, אמינא - חבובי קא מחביבנא מצוה, כיון דשמענא להא ונתן - ולא שיטול מעצמו, מיחטף לא חטיפנא, מימר אמרי הבו לי וכיון דשמענא להא דתניא: ויטו אחרי הבצע, ר' מאיר אומר: בני שמואל חלקם שאלו בפיהם, מימר נמי לא אמינא, ואי יהבו לי שקילנא; כיון דשמענא להא דתניא: הצנועים מושכין את ידיהם, והגרגרנים חולקים משקל נמי לא שקילנא, לבר ממעלי יומא דכיפורי - לאחזוקי נפשאי בכהני; ולפרוס ידיה? אנסיה ליה עידיה.

12. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קלט עמוד א

תניא, רבי יוסי בן אלישע אומר: אם ראית דור שצרות רבות באות עליו - צא ובדוק בדייני ישראל. שכל פורענות שבאה לעולם לא באה אלא בשביל דייני ישראל, שנאמר שמעו נא זאת ראשי בית יעקב וקציני בית ישראל המתעבים משפט ואת כל הישרה יעקשו בנה ציון בדמים וירושלים בעולה ראשיה בשחד ישפטו וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסמו ועל ה' ישענו וגו' רשעים הן, אלא שתלו בטחונם במי שאמר והיה העולם. לפיכך מביא הקדוש ברוך הוא עליהן שלש פורעניות כנגד שלש עבירות שבידם. שנאמר לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיין תהיה והר הבית לבמות יער. ואין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו על ישראל עד שיכלו שופטים ושוטרים רעים מירושלם, שנאמר ואשיבה ידי עליך ואצרף כבר סגיר, ואסירה כל בדילך ואשיבה שפטיך כבראשונה ויעציר כבתחלה וגו'. אמר עולא: אין ירושלים נפדה אלא בצדקה, שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה. אמר רב פפא: אי בטלי יהירי - בטלי אמגושי, אי בטלי דייני - בטלי גזירפטי. אי בטלי יהירי - בטלי אמגושי, דכתיב ואצרף כבר סגיר. אי בטלי דייני גזירפטי - דכתיב הסיר ה' משפטיך פנה אויבך. אמר רבי מלאי משום רבי אלעזר ברבי שמעון: מאי דכתיב שבר ה' מטה רשעים שבט משלים - שבר ה' מטה רשעים - אלו הדיינין שנעשו מקל לחזניהם. שבט משלים - אלו תלמידי חכמים שבמשפחות הדיינין. מר זוטרא אמר: אלו תלמידי חכמים שמלמדים הלכות ציבור לדייני בור. אמר רבי אלעזר בן מלאי משום ריש לקיש: מאי דכתיב כי כפיכם נגאלו בדם ואצבעותיכם בעון - אלו סופרי הדיינין, שפתותיכם דברו שקר לשונכם עולה תהגה. כי כפיכם נגאלו בדם - אלו הדיינין, ואצבעותיכם בעון - אלו סופרי הדיינין, שפתותיכם דברו שקר - אלו עורכי הדיינין, לשונכם עולה תהגה - אלו בעלי דינין.

13. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נז עמוד א

תנו רבנן: בראשונה היו מניחין עורות קדשים בלשכת בית הפרוה, לערב היו מחלקין אותן לאנשי בית אב, והיו בעלי זרועות נוטלין אותן בזרוע. התקינו שיהיו מחלקין אותן מערב שבת לערב שבת, דאתיין כולהו משמרות ושקלן בהדדי. ועדיין היו גדולי כהונה נוטלין אותן בזרוע. עמדו בעלים והקדישום לשמים. אמרו: לא היו ימים מועטים עד שחיפו את ההיכל כולו בטבלאות של זהב שהן אמה על אמה כעובי דינר זהב. ולרגל היו מקפלין אותן ומניחין אותן על גב מעלה בהר הבית, כדי שיהיו עולי רגלים רואין שמלאכתם נאה ואין בה דלם. תנא, אבא שאול אומר: קורות של שקמה היו ביריחו, והיו בעלי זרועות נוטלין אותן בזרוע. עמדו בעלים והקדישום לשמים. עליהם ועל כיוצא בהם אמר אבא שאול בן בטנית משום אבא יוסף בן חנין: או לי מבית בייתוס או לי מאלתן, או לי מבית חנין או לי מלחישתן, או לי מבית קתרוס או לי מקולמוסן, או לי מבית ישמעאל בן פיאכי או לי מאגרופן. שהם כהנים גדולים, ובניהן גיזברין, וחתניהם אמרכלין, ועבדיהן חובטין את העם במקלות.

14. עין איה שבת דף נו ע"א

אר"ש ב"נ אר", כל האומר בני שמואל חטאו אינו אלא טועה, שנאמר "ויהי כאשר זקן שמואל וגו' ולא הלכו בניו בדרכיו", בדרכיו הוא דלא הלכו מחטא נמי לא חטאו. אלא מה אני מקיים "ויטו אחרי הבצע", שלא עשו כמעשה אביהם, שהיה שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם, שנאמר "והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל", והם לא עשו כן, אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהם ולסופריהם. המעלה העליונה של מנהיג האומה, היא שיהיה מרגיש בעצמו שהוא כ"כ נתון לטובת המונהגים על ידו, עד שהוא מרגיש את ערכם ומצבם ואת טוב הסדרים שהם צריכים להם, לא כפי אותה ההשקפה המצטיירת לו בנפשו, כ"א כאילו ירד למצבם בבירור, וכאילו הוא עומד עמם על מצב אחד ומקום אחד. זאת התכונה העדינה, כשהיא מתגברת בשופט צדיק, תמשיכהו להיות הוא יורד אל העם, נוסע ומסבב למקומות מושבותיהם, וממילא ג"כ מנמיך את רוחו למצבם פנימה הרחוק מאד מערכו, ועי"ז יעלה אותם וינטלם, וישפט אותם משפט צדק והדרכת אמונה. שופט קדוש עליון כזה תדריכהו עז עצמתו הפנימית, ובלא שום שמירת משטר חיצוני בדיוקנות והטלת אימה של סדרים נימוסיים, יתקיים דבר משפטו וסדר פעולותיו. אמנם כמה גדול ונשא, כמה קדוש ונשגב, כמה רוח אלהים צריך האדם שיהיה עליו, עד שיוכל לדעת ולהנהיג את הרחוקים ממצבו ע"פ אמתת מצבם הם. זאת היא המעלה שנתברך בה שמואל הנביא, ע"כ היתה רוחו ג"כ מנשאהו לסבב את מקומות ישראל ועריהם הם, לרדת הוא אליהם ומשם להגביהם למעלה, ולא להשפיע עליהם ממרום מצבו. בניו, שלא עמדו על זאת המעלה ולא התרוממו לה, המה ממקומם וממעלתם אמנם שפטו את העם בצדק כפי השגתם, אבל זה הצדק א"א שיהיה החלטי, וע"כ הוא צריך סיוע של משטר לתומכו, סיעת חזנים וסופרים מקבלי שכר ושומרי משטר, אין זה אמנם אותו המובן של החטא הרגיל, אבל אבל אין זה מדרכיו של בחיר ד', שמואל הצדיק.

15. כתנאי, "ויטו אחרי הבצע", ר"מ אומר חלקם שאלו בפיהם, ר"י אומר מלאי הטילו על בעלי בתים, רע"א קופה יתירה של מעשר נטלו בזרוע, ר"י אומר מתנות נטלו בזרוע. סדר הקלקול המוסרי המתחיל במי שיש לו השפעה, המוכן ועומד לעבודת הציבור, הינו מתחיל בהדרגה ככל קלקול מוסר. אמנם הוא מסוכן מאד וקופץ בדילוגים משונים, מפני שיש לו מרחב גדול בשביל מרחב החוג של התפשטות הכח של (ה) נושא [ה] משרה. הנה הטוהר המוסרי צריך שיגיע לידי מדה זו, שאפי' את המגיע בצדק לא יתבע, ביחוד מי שעבודת הקודש עליו, וזה יהיה לאות כי כ"כ גדלה ונכבדה היא בעיניו עצמותה של עבודת הציבור, עד שאין ראוי כלל שיקבל עליה שכר, וראוי ג"כ שיותר על חלקו בשביל הכבוד והזכיה שזוכה להיות עובד את העבודה העליונה והנכבדה בהיכל מלכו של עולם, עבודת הצדק והמשפט לרבים. והתחלת הנטיה המעידה שכבר עופלה הנפש, עד שאינו מרגיש את גודל ערכה של ההתעלות הראויה לעבודת הכלל, הוא במה שלא ירגיש בושה **מלתבע חלקו בפיו**, והוא אות שאין עצם העבודה בעצמה חשובה בעיניו להיותה בעצמה די תשלומין.

אמנם כיון שהתחילה הנטיה לצאת מחוג האורה לא תעמוד במקומה, והאדם שהתחיל להיות נדח ממעמד הקדושה של היושר האלהי הראוי לפי מצבו, לא די לו בנסיגה אחת כי עבירה גוררת עבירה **1**, ולא די שלא יכיר שעצם העבודה היא ראויה להיות יקרה כ"כ עד כדי לותר ג"כ עבורה את החלק המגיע לו, כ"א עוד ימצא בעצמו שהעבודה היא עליו לטורח, וכיון שהוא נושא את משא הכלל וטרחם, לא ירגיש כל עול להטיל ג"כ טרחו עליהם, **מלאי הטילו על בע"ב**.

מזה רק צעד אחד להשחתה כללית, כיון שרגש הקדושה של ערך עבודת הכלל ניטל ממנו, אז עלול הוא העסקן התמידי בעסקי משפט וצדק, שאצלו בעצמו תתקלקל השורה, וקלקולה יהיה בין בכמותה בין באיכותה, שזה מסמן אמתת הקלקול של ההכרה המוסרית. שזה הוא חק, שמי שהוא נתון במצב שתובע ממנו מעלה יתירה במוסר ובקדושה והוא לא יעלה אליה, גורם הדבר שגם המדה הממוצעת תחסר ותלך ממנו, כי תחת אשר העסק במדת המשפט באהבה ובכבוד פנימי הראוי לה ירומם את הנפש, להיות מרגיש את עצמו לעסוק בבנין עולם מלא, מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית **2**, כן מניעת ההכרה וההשתדלות במקודש שבעסקים, בקישור של נטיות שפלות, משפילה ומטשטשת את עצמותה של שורת המשפט בנפשו מצד הרגלו הנפרץ עמו, שזהו כח ההרגל שמרבה את הכבוד המיוסד על ההכרה הפנימית והאמתית, ונוטל את הכבוד המיוסד על רגשי דמיון ודברים חיצוניים. ההכרה המוסרית מקדושת המשפט כשמסתלקת בכמותה, פועלת לטול **קופה יתירה של מעשר** שלא כדין, והקלקול שבאיכות של ההכרה המשפטית גורם **לטול בזרוע**.

אמנם כל זה נמשך רק כל זמן שהמוסר הפנימי יש לו איזה בסיס, ולא יגש לפרץ במה שאין לו התחלת יחש, אבל עוד עלולה החטאת לרדת עד סוף הדיוטא התחתונה, עד אותה המדה שתשאר צורת המשפט רק הברה ריקנית מכל תוכן, רק מלובשת באיזו צורה של תכונה משפטית בשביל הסדר החיצון של הבריות, אבל לא מצד תביעת הלב הפנימי, וזהו **נטילת מתנות בזרוע**. כיון שנוטלן בזרוע כבר אין עליהן [שם] מתנות. אמנם בכ"ז הלא מתנות היו ואיך יתכן להיות כן, אלא הוא הוראה על צורה משפטית שאין לה כ"א שמה בעלמא, ובקרבה אין שום יושר ושום משפט, וההגיון האמיתי סותר אותה מיניה וביה, עד שאיננה נזקקת אפילו להתחלת מדידה כדי לגלום על ידה, כדי להשקיט לפחות אף במעט את עקת הלב הפנימית הצועק בקרב האדם על עושק ונלוז שהוא עושה, שכבר יוכל החטא לגרום עד למטה ממדה זו. כל אלה הציורים בסידור מדרגותיהם יוכלו להיות תוצאות מנטיה אחרי הבצע של שופטי ארץ, שהם עומדים לסדר את הישוב המדיני על מכוננו האלהי, אשר "צדק ומשפט מכון כסאו"